TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO JOPPI

Manoscritto n. J_MSS_0552

I manoscritti che compongono compongono il fondo, assieme alle migliaia di testi a stampa - compresi rari incunaboli e cinquecentine - il Fondo Joppi, sono quasi esclusivamente di interesse friulano. La raccolta si è formata nell'arco di una sessantina di anni grazie alle ricerche di Vincenzo ed Antonio Joppi.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine - Inventario dei manoscritti del Fondo Joppi
https://www.techeudine.it/fondo-joppi
https://www.sbhu.it/

Cairns
Pomp.
Psalmus
Msso

552
JOPPI

7: I: II:

Hominis beatitudo et miseria
ex primo Davidis Psalmo
paraphrastice explicato
descripta,
cum appendice eandem
apud philosophos sen:
tentiam explicante.

Auctore Pompeo
Caimo.

Prooemium.

Vitam cum scimus, et mortem, et ea
quæ illis media sunt, et ad illa
ducunt, quæ fugienda, quæ sequenda
sint, quæ præterea vitia, et re-
media eorum sint, et ad stabilimenta
beatæ vitæ nihil nisi mentis humanæ
sanitatem requiramus, et in Deo
primi veritatis auctore, et mundi
artifice, et Moderatore, et Patre
Iudæis, et Gentibus, cum ex pro-
phetis, tum ex ipsa Dei, quæ hoc
quoque est, filii sapientia, quæ
caro factum est, et inter nos
habitavit, cognitionem, et fa-
miliarem ducamus, et ad
eam, quæ ad beatam vitam, et
æternam, nos complet
mandata, et vitæ Domini.

Vita ergo petatur, et sanctæ

experetur. Regius uates in Psal:
mo tam uestibula quam adytum intrat
expedtam, non leuiter adumbra:
uit beati hominis effigiem re:
ferre moleti sumus nostra qua:
licunq; paraphrasi, cui adden:
dam censuimus appendicem
de concordi philosophorum senten:
tia tandem cum sacro auctore
uel claritudinem, uel mistra
in humana uita constitutionem.
Praelarum est argumentum, pre:
clari auctores ad illud pertractan:
dum accedunt. Praelara deye
beatis, quae praelara excitabunt
cogitata, unde minus forte pre:
clara subiecetur scriptis, quia
intra D. Augustini sententiam in
primo contra Academicos de maximis
rebus, cum a paruis etiam hominibus
quaerendum magna euadit suscepti
laboris.

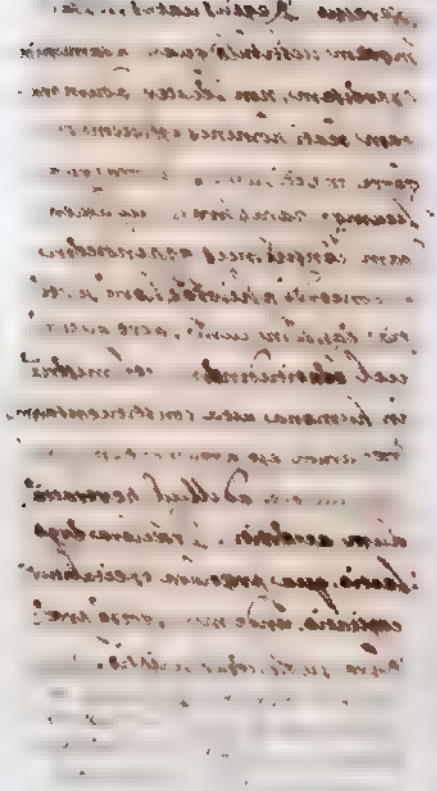

Paraphrasis Psalmi.

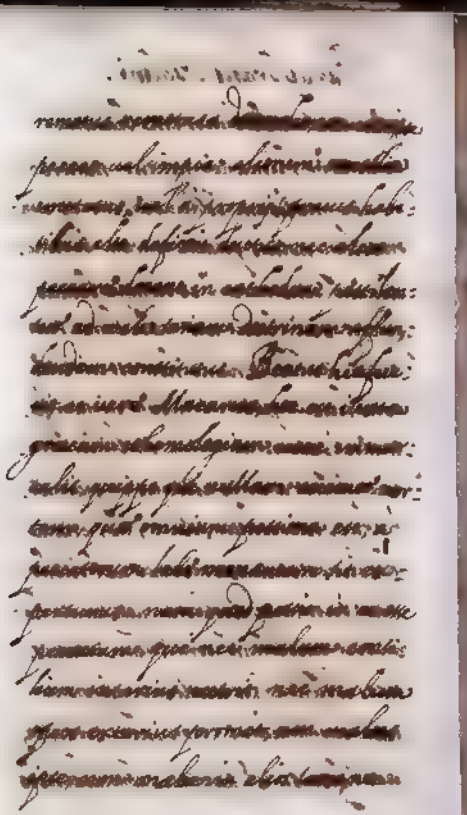

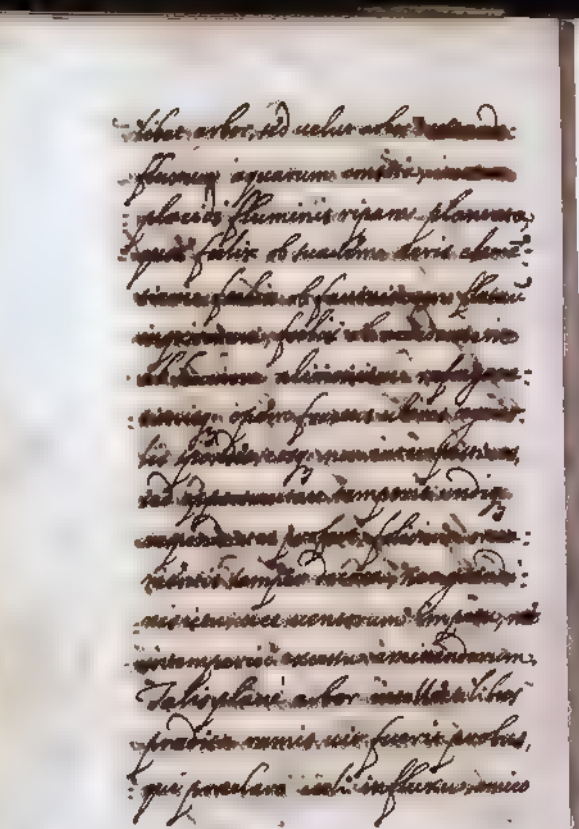

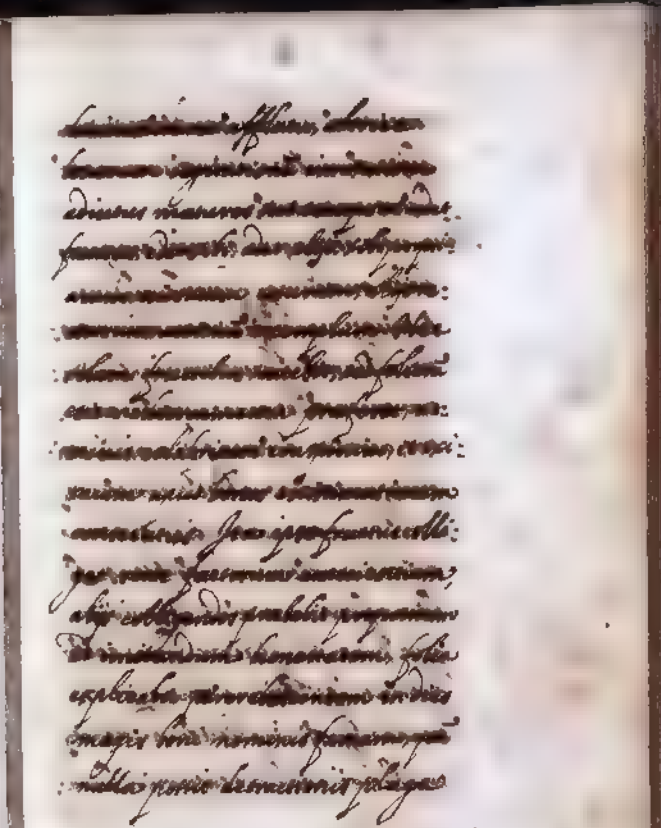

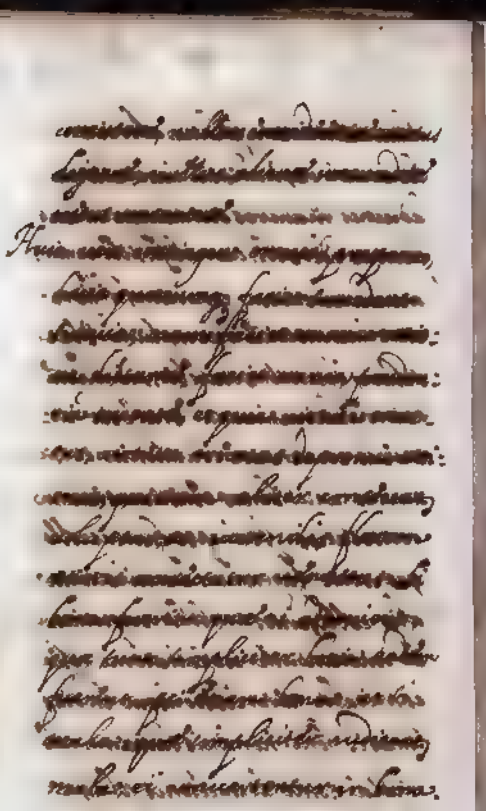

nam cum omnia quæ relinquit
aliud recipiat pro suo merito,
et vitam, quam non integram
recipit, integrè indulgentem
secum, nec ingratè tantum pro-
pensè exhibentem, corruptè
lenè tractavit, et cum bonis suis
omnibus, vix de bono, atque
modesto, humanæ habitûs
parem animum possessionem,
usumque bonorum sibi pro fortunæ
suæ modestia cuilibet mortalium
humanarum conditionis, vendi-
cavit, nec ab
eorum inhabitu vitæ noxium,
vel malarium bonus evasit finem:
quid, nunc quid mali patetur hæc
terra vicio boni? exterminii, magis

amaritudine mentem quandam
delectationem colligentis, quippe
qui secum habeat Deum
quem amet. Et etiam exigere
videbimur eorum veritatem
qui quaerunt quale agmen sit eorum
qui ascendunt ad caelestis
hierusalem civitatem. Dicimus
non posse reperiri hominem
mortalem, qui non sentiat
aliquam animo affectam voluptatem
mentem, accendit in Deum
amorem omnia efficiere
secundum, quae vitae animae
sunt molesta, et colligentibus
Deum omnia cooperentur in bonum.
Non talis impiorum, non talis
condicio, quorum malesuada

ex fama, quippe alij ea reijciunt
insaniæ, aut eâ Deum negent, alij
diuinam prouidentiam inficeasaunt,
alij meritorum bene aut malorum aqua-
bilem cum Dei iracundiam contemne-
re videntur. Impia mens malos et
male de bonis meritos quæ cæcos
in tolle, quæ lucis cerebros effingit,
quæ numinis maiestatem deprimit.
Non superius enarratam, proh uiri
fortes hi nanciscuntur, sed longe
diuersa sentiunt, misereriue expe-
riendo non minus, quam prima
fruitur desiderij ignicula prosequi-
da. Crescunt arbores quas arbor
fœcunda ubere solo iuxta ameni
amnis ripam innixa, excrescit

impiæ operi perturbandæ subsistentia vbiuersorum afflatu ac rabie terræ deuastandæ. Quippe bene propensum sub expectationem impij tus, vel perturbationis furor, vel furiosum vanum vel omnia ... ...

[illegible] bonis proficeram, quæ
de impietate impietatis crimine infe-
cit [illegible] absolutam
[illegible] ut sint ad
pœnam resurrectionis non ad iudici-
um, supplicijs addicendi, non habiti-
endi examine, pœnitentiæ venia ace-
ptori ad mortem, non ad vitam,
perpetuam patiendi habeam contra-
ctum, non impassibilitatis beatorum
propriam perfectionem. At quæ
non inficiatur, sed peccandi tantum
maculam præsentem a vestis itine-
re adhærentes resurgere quidem
et ipsi ad iudicium, sed ad aucto-
ritatem libertatis integritatem, decoris, puritatis
gaudentium non admittetur cœtu

sed prout à prælato conventus ex-
tibuna prædicare perficere domina-
rivis audiveri vinem, ea debeam
lectum peccatorum lectum quæ.
Mihi etiam adhæ pertinuit, quod
emplicare vestigent quod debeam
à scelerib[us] suis cognoscere et resur-
bono vertam vestri, et ut mihi
peccatis confirmari ut vivamus
de resurrectione corporis, cum non
expectabo quidem ad judicium
tanquam ignorem vultum; sa
resurrectione animæ vivam[us] eam
suscipiam, cum mallatenus pecu-
re debeam vanquam in præsen
habentibus adhuc[us]

Hoc nanq[ue] Deus dispicatur lucet

et indagare existimat, in quos oculorum aciem conuertat, quàm ad
eruendas, cognoscendasq; eiusmodi
uoces a recto tramite non deflexas
uehat, sibiq; dirigit, ut dotes hu
habeat, ac ipsas tractemus, prudentia
gesta animaduertat, sentiatq; a
afficiat, illos, quos ignorat, prorsus
eorum, ac ipsius a uera
abhorrere perdere, ea insanescen
sinat. Deinde ipsum exhibeat
uitæ formulas, quarum alteri
concedam humani exercitamenti
elargitur, alteri mitiori, plenæ
cohortione impertitur, illa prorsus
est, hæc impiorum, illa bonorum
hæc peiorum, illa uirtutis in

Deum omnia dirigentis, hæ
uicij humana, fauinas omnes
confundentis, ne prematur a Des
uotis omnibus expetere, studijs
omnibus prosequi, a secundis
pectore, omnes conatus debemus
cauere, si miseriam naturæ con-
dij repugnantem uolumus deui-
tare, eo in hac uita illius facili-
tatem, quam in altera speramus
integram, partem aliquã quam
nus percipere

Appendix

Ab hac beatitudinis forma, quam hic Davidicus Psalmus intonuit, nullo pacto recedunt philosophorum sententiæ de summa hominis bonorum, & rerum ipsam accuratiori examini subjiciamus perpendendo. Quid & Aristoteles de summo atque donum suum de felicitate humana confirmaturus opinionem, aliorum sententias philosophorum adduxit in medium, ut quanto hæc magis ad illam viderentur accedere, tanto illa maiorem videretur veritatem proferre: nos etiam hoc impulti exemplo philosophorum hæc de re judicium recentebimus, quod Davi-

dces deuees consentaneum dem-
trantes ad illud amplexandum,
et mordicus retinendum meritico
omnium animos inflammabimus.
Videamus ergo breuiter, qui quæue
Platonis, quid Aristotelis sententia
Plato quidem solum Deum ut
sapientem, sic iudicat beatum,
quia solus est ipsum uerum, ut
de sapientia, solus ipsum bonum, ut
de beatitudine. Hæc nitissima hom
cuicq; Parmenidem, Phædonem,
Sympotium, Epinomidem perlege-
ti. Homines ut sapientiam, sic
beatitudinem etiam umbratilem
uocat, quæ humana ueritas nõ
est a mendacio aliena, quia hu-

humana hominis vita est à malis re-
motior, imo plus inter homines ui-
get falsum, quàm verum, plus
delectantur malorum quàm bono-
rum. Quo fit ut nemo sit usquam beatus,
nemo unquam felicitatis compos, pa-
uci tamen, quos deus optimus maxi-
mus Iuppiter, ex ardenti cælestis uir-
tutis ardore uiros, umbratilem quã-
dam beatitudinis formam assequã-
tur. Impossibile arbitrar, uti Plato in
Epinomide, homines in hac uita
præter admodum paucos felicitatem,
& beatitudinem assequi, bona fama
præditi, ut post mortem quisque
omnino consequatur, quorum dæ-
mone accepto optimè pro uiribus

uitam agit, atq; excegit. Ex quibus Platonis uerbis percipere facile possumus originem difficultatem consequendæ rationis in hac uita, partimq; facultatem consequendæ in altera, percipere possumus in hac uita lucem conceptionis ueræ, in altera plenam promissi potentiæ eum alijs omnimodis præterea beatitudinis consecutio, quatenus ista ipsius haberi possit participatio. Quid etiam participationis excitatæ initium magna malorum congeries, omissa humanæ uitæ inductiua, quam consequentibus uerbis Plato suscipit recensendam. Sed illa etiam quæ lemmatis participationem

in rerum diuinarum notitiam percu-
pimus conscientiam, quia felicitas
est bonum intellectus, intellectus bonum
est uerum, uerum impertitur à prima
ueritate accepta per hanc primam ueri-
tatem diuinam sacrae paginae, in qua abun-
dat magnum nobis obstat fortis cor-
poris unio, fallacibus phantasiae
simulachris mentem deludentis,
perturbatis appetitionum motibus
sedulitatem conscientiae, ac deinque
tos. Quod corporis impedimentum
quia cessat in morte animam à
corpore separante, ideo expeditius
aperitur aditus ad illius ueri com-
prehensionem lucem, excitus mundo
lucis solum tenebrarum inuolu-

imaginem. Quam nemo perbelle
explicat Socrates in Phædone. Sed
quomodo nobis placiturum? certe:
qui veri participium aliunde nanciscu-
tur, ideo. Plato docebat quid finis
desiderio accendens, homo maxime pro
viribus ostium ad quæ bona aut
virtutum accessurus quodammodo
tradat claues, quibus ad veritatem
inuiendum patefiant fores. Nam
lux non recipitur nisi in puris
bus subiecta, splendorem quandã
naturam præferentibus, quæ enim
ore [illegible] opacis, plenaq; lumẽ
repellunt, ea non admittunt. Huc
pertinet illud Phædonis prologium,
impuro parum contingere inquiens,

gucia horum uerborum nullus est
alius sensus, nisi quod animas ui-
tiorum impudis infectas non eas
ad diuinitendum uenustatis pumicate
donec, Capiendi ergo animi
mi grauamus, faciamus labi inquina-
menta, ut splendeant. Medius corpus opra-
uis tuens, mundas purgantium
mundarum ignorans ibi exquirere,
expiatas manus ad ueritatis
facem recipiendam iunt conuer-
tenda. Sic loquor oculos, nec solem
intueri uolentes, uolent purgan-
do efficere. Torqueor illis im-
mundis, ad quem scalpamus recu-
sent pollere. Polarez, ut uiderem con-
uerti, uolens eo, quem fugis

non pertinebant, splendore argeleri.
Veluti ergo oculi non prius cernent
solares luminis compotes, quam in-
dusas sordium deposuerint labes,
ita animi non prius fruent diuina
veritatis participes, quam omnes
eluerint vitiorū maculas. Has
ablue maculas uerecundum, hone-
storum habituum sapo, ad mū-
diciem in animū inducendam,
ad puritatem conciliandam inti-
gni acrimonia preditus. Quamo-
brem cum malorum fugam
in Thegeteo seruare facerem, nul-
lam aliam huius fugæ vndendæ
rationē inueniri, quam simili-
tudinem cum Deo contrahendæ,

quam uerioris inueniat, perficiatq.
aceptior. Hinc Socratica, Platonis-
phica, humanæ potissimum beati-
tudini inducendæ intenta, his duo-
bus opèram uberiorem nauat offi-
cijs. purgatione, et conuersione ani-
morum, quos perturbationibus liberat,
uitiorum inquinamentis diuergen-
tes retorquet, ad lumen diui-
num, conuertit, ut rutilantem inde
splendorem suscipiant, et accedé-
tes ueritatis uisione fruantur.
Nam ut in mundo sensibili sol au-
ctor est oculis quidem ut uideant,
coloribus autem ut uideantur ita
in mundo intelligibili Deus causa
est mentibus quidem ut intelligat

rebus autem intelligibilibus et
intelligentiæ de omnibus istis per-
mutatis, omnis intellectus de quo
Deus. Quamvis vero parabolæ explic-
ent intentum de Rege et Cibaria. Sed
hoc non dubium est de omnibus aliis
rebus quæ ponit. Manducare impe-
rium est Dei alicuius intelligere
quæ valeat, et hoc intellectione
quadam fide veritatis comitata, et sine
ullis ratiocinationibus quomodo aliter
se habeant particulæ. Participe-
dico inferiora, atq; similitudo.
Nam anima est instar auri,
quod ibi pace naturæ pulchrum,
et resplendens, et si terrenam fœcem,
quia formatur sit obscura, sordidus,

nihil est quod amplius addere,
quia statim in tabernaculum volat
splendor, et etiam animi impe-
tum habet mentem, quem, alunde
cogitare, trahere, aut, ut ita
dicam, a quibusdam condibus allicere
ex parte mentis repetat, nisi quem
ex pulchritudine corporis, quae in
oculorum aciebus cernebat, vel, le-
gimus in Phaedro, mox deberabamus
speciem sui. Jam quia in anima
effectus, ex plenitudine, inter se
utrumque cohaerent, ad solem ita
tendibile, sed intellegibile, nam
terminantur, sed immensum, non
notionis, sed beatitudinis effectum
lumen effundente, cognosci debet,

ut perficiatur, perficiat ut beatus
spiritus intellectuales formas concreta
diffluentes divinum splendorem im-
plenus; cujus contuitus indies tibi
nascitur, et qualecunq; formulas
speciat ad promendas notiones
sublimes. quæ alas suarum en-
gues impellunt plumas ad
supercælestem illum locum in
Phædro celebratum pro viribus
ascendendum, ubi Nectaris et
ambrosiæ mentium alimentis
beatissimis beatorum dapes. sed
hæc forsan nascentis aliquis
Amoris abrogiocinamentis abs-
luturus non habet alio opus ad-
ditamento, cur ergo animas furior

reddatur integritati et nitori?

Respondeo duobus de causis fieri pulchrum, et sua positione notorium: tum quod ex duobus pulchritudo, hoc nitor, nubilus est, et nisi erat in tenebris, et lucerna premenda est aurum, quia eius colorem eius, cui videatur, natura perficit: tum quod ex ipsa ad naturam, et quasi ad fidem quamdam imperitia in picturis, et opus beneficio splendoris nitidet, nitet, et oculorum acies in ea quodammodo voluptate pascitur. Atqui [illegible] ad hoc historia pretiosarum [illegible] et nobilis commendatur decoris, ut [illegible] nitida, [illegible] pulchri-

tida, quia eam pendere à formu-
lis a primordio instituit, languent
hæ formulæ quasi interno corre-
spondentes ad debitum contactum exci-
tentur, et ad agendum impellan-
tur, quæ contactus ideat, non em-
pungat nisi fides ipsa conuertis, et
de interno fulgore exultandum,
de ad externum enuclehendum per
opportuna largitio disponit, conuer-
sio perficit, quia impurus animus nõ
est ad felicitatem suscipiendam
dispositus tamquam ad conuersionem
inhabilis; conuersus animus nõ
est ad compatiendam felicitatem
nouarum præsidiorum indigens, ta-
quam plene ueri boni influxu

donatus. Caute conuertus amoris
igniculo accenditur, amansiam
amatum quodammodo transfor-
mat, et diuinam quandam naturã
induit, qua inuitus sublimes ex
se deprimit motiones, nulli ingenio
naturaliter peruias, ad omnia ab-
struiores ardua, et omnẽ vltra sui
aspectionẽ abditum apetentes. Per-
gatio scientiam antecedit, quam
impuritas impedit; concertio causã
scientiam exaggerat, et amorem
accendit, tanto magis cum
bono unit, quanto maior est amã-
tis cum se amato, per eam cogno-
scentis cũ cognita copulatio.
Sic homo sciens, et amans primũ

uerum, primumq; bonum sibi
euadit, sapientia plenus, plenus
religione, Deo cognoscendo intentus,
Deo diligendo dedictus, et unus
nomenes quidam quasi cœnaculo
cum eo eminentes, et individuus
abeo effectus, ut unius quodammo-
do cum fonte beato uena fluens,
et fit re uera, et conbeatus quis
omnes beatos: cognoscit, et amat
Deum beatus, et prius amat, quã
bene cognoscat, quia communis
quaedam innata nobis sufficit
ad amandum amor diuinior
ad melius cognoscendum, quippe
qui qualibetung proportionem
cum re cognoscenda impertiatur

quatenus amanti, qualemcunq; transformationi in amato largitur. Hæc est idea mathesis philosophandi. Demonstrat nobis Plato in epistolis, quam multis seruandum, deum adorandum, virtutes per cognitionem in beatitudine contineri. Dicens ergo sapientiam nostram, pari, et initium sapientiæ timorem domini, timore inquit audenti, magnoq; cum caritatis feruore coniuncto, et hæc est sapientia illa, quæ in Epinomide inquiritur, et in nostris humanis discipulis non inuenitur, quia est diuinus amoris amoris dilectio, et charitatis

Deos adhærentis, ab Deum mētis
nil aliud cogitantis, nil aliud
videntis quam Deum. Clamat
ergo uere in Gymnasio Plato
maiorem uirtutem religione pi-
etate, in Deum nullam in
humano genere inueniri propè,
et ab hac esse petendam uera
sapientiam, humanæ scientiæ
fidem, et huius uirtutis mate-
riam pessimæ ignorationis semper
fuisse cautam. nam impius de
Dei cultu alienus iacet in
tenebris, densa caligine circū-
uenitur, ut oculos habeat, et non
uideat, et quæ omnium utilissima
sunt omnino ignorat, atq; etiam

cultor, Dei amator, lucem inac-
cessibilem ingrediatur, ac in divini
lumine lumen intueatur. Hæc
pietatis, religionisq; virtus est ea,
quam nobis Deo, qualemcunq; simi-
litudine imperfecta, affirmat Socra-
tes in Theæteto, per quam simi-
litudinem segregamur a malis,
et ad cælestem vitam adducimur,
ut quæ pulchritudo ideæ, ut omnis
distributionis et disciplinæ possi-
bilis, ubi humana vanitas beatitudo,
quæ sit, intuentium animus divi
exemplaria vitæ, divinum quod
beatissimum, quod unum Dei expers
miserrimum, primum exemplar
attingat, in eo constitit vir

pius, et sanctus. Hinc Boetius
antiqui Magistri vestigia se-
cutus clamat in libro de beati-
tudine non esse felicitatem
in vita communitas litam, co-
mendam. Platonis sententia
pendamus de super hominū
bonū indicandū, adoptum. ei
respiciendum, qui sapientis,
clarus. fortibus, studendum.
ad similitudinē eius accedere,
illiusq; vita vivere. Et hoc
quidem summus ut rationē
optimi summū hominis bonū
pendere à bono absoluto, quod
Deus est, et est eius qualitas
propago, et fabulas, ut Legimus

in 10cis de Reg.ᵒ, et quia bonū
hominis est sapientia cupiditate
omnem, omnia desiderium ex-
plens, haec nobis non adueniet
nisi per diuinam illustrationem,
quem Deus non imperitiae, nec
distribuit nisi amicis, nec ami-
ci sunt nisi qui amant, et amāt
simul, ut legimus in Ysaide.
Puis ergo aer Dei, flagrans amo-
re illustratus lumine superno
illustrans ueram sapientiam
acquiritur, sapientiam autem
Deum cognoscit, Deum cogno-
scens omnibus numeribus
euadit. Quem humanum
progressum non minus profunde,

quam cumulate explicat Pla-
tonus in libro de bono, ac vera,
hominis ad Deum accessum,
ac gradatim cum, in divinam
naturam transitum plurimos
pertexens. Ac universa Pla-
tonicos, tota in hoc contem-
tio, ut scilicet verum hominem,
ac scilicet sapientiam, opus
tuncar ante Dei munus hoc
sapientis, quibus nolit, percipi-
bi placeat denegantis, ad quod
munus suscipiendum divini
humanam excitimus per animi
à perturbationibus expiationem,
ac à phantasticis spectris abstrac-
tionem, ac purgationem effectus, de

ad diuina uergens perficeatur
ut a mundo sensibili, a mundo
liris imaginibus remotus, et
ad mundum intelligibilem, ad
mundum animarum, et amici-
tiæ totus conuertus, diuinæ ra-
dium susceptibilis, quo repletus
omnia cognoscat, docentem cer-
nat, omnia illustrent lu-
mina boni, deum gaudens, alie
proprie diuinæ uite nunquã
deficiat, et ruinæ plane ca-
ceat, quippe qui in eorum ce-
lu exter, qui Deiformi docentur
lume animæ uitæ Christus ani-
mæ uerbum in libro de Fgnibus
transformibus formæ, ut alij

[illegible] felix, ubi caelo, ubi
Dei Genetrix prima redemptori-
bus indulgens primitibus ille-
citis [illegible] secundis naturalia
arcanorum [illegible] opera
nascuntur, ultima dicitur amara
sapuit, peccatrix in Deum
commutata, ut Virtus hic ma-
nifestata maxime in ipsis emul-
sionis, splendor dei quaeritur
amaris, tenebras [illegible] ubi
depellat, ac immaculatis quo-
dammodo, ac lucidi effectu di-
cenam quidam sortem accipe-
rint, ea in gratulationem divinae
prolis ejusdem [illegible] pervenerint.
Ad [illegible] pertinet honorum

patris hæreditas, bonum Dei est
ipsa beatitudo, cum Deus existat
bonum, est ipsa beatitudo homi-
nes ergo in numerum filiorum
Dei excepit hæredes sanctæ humanæ
nil quantam debuere magis
nil potuere tam magis
prolem quantam insinuare
divinam quanto salutiferam
magis amulantur patrimo-
nia quæ filij adoptiones patris
altioris nouerit quanto fuerint
hæreditatis hominis agnouerint
non segniores sed tanto
tanto affluentiores. Quæ cum
crassiora sunt calore efficien-
tia attenuantur, et ad lumen

vitæ beate aduenimus, secundas omnes
plenas incertitudinis & periculorum,
nosse, vt ait Plutarchus, seruum
tempestatis esse portus, hominum diuis
querelas, affectus, suffragia, quæ
nubium omnium aerumnas quæ mala
discutiunt & nubes pulueris illorum
perturbat. Habet suis suum fatum
in suis penetralibus vocabulum
habet secundum in Pharo fulgens
admirationem diuum vtrumque
adsit penetrans Iuno, & nullis
frenemus. Non turbum aiunt
mentem eorum nos aduentare
fortunæ sibilum, et quales unquam
procellæ, sed omnes imbecillos
tens reprimit, omnes procellas

res adversa dominicæ, quæ
in probis desiderat, et negligentia la-
titudinis condicio, quæ bona fœ-
etiam ea, quæ mala videntur,
infausta sententiæ disparitate, une
illa etiam mala cuncta, quæ
bonorum formam videntur præferre,
Qualis nemini unus est in corpore
sanitas, talis est in animis puris.
per illam omnia fiunt sana fa-
cit, et quæ semper naturam imi-
tabitur bona sunt videnda, ut sanitas
de pernicialibus eligendum salubria,
per hanc omnia fiunt bona
bonis, et quæ mala etiam forma
præferunt, ut dominantis boni-
tatis immutata bona se gerunt.

Sic [illegible] manet,
ea manentia exprimit, quippe
quæ suam spem, suam cogita-
tionem locavit in ea, quæ
firmissima, nempe Deo, unde
motus quidem motus pendet,
omnis tamen motus abest, ut
non tam immobilis, quam stabi-
lis per se in eo celebre Boetij dictu,
Stabilisq; manens das cuncta moveri.
Quicquid ergo stabilitatem habet
à stabilem Deo omnino pendet:
tem, habet certam, habet à meliu
emittimus remotam, primo quia
ipse fecit et gubernando Deus,
ut ostendit Platinus in libro de
ente, et bono, ideo bonus paravit;

quod nullus sortium casus, nullius
temporis processus, nullus rerum
interitus potest convertere. nam
ut praeclare dicebat philosophus
ille consolationis auctor, natura qui-
dem omnes dei, participes
nos plenos esse posse, quae
potestas est singulis data, ut nō
soluum filij simus Dei, filij altis-
simi, sed ipsi met unusquisque
nostrum Dij essemus, deorum potestate,
Dij scilicet, et filij altissimi omnes.
Haec agitare non possumus quo
malis agentes animum circumfe-
rentibus, quo praeclare
uertere, abhorrentes ab deformat
humanae fragilitatis, quo enitentes

operibus affluenter haurire iactant,
obstinatæ in malo cupiditatis.
Hi tantum abiere a Deij cognitione,
ut humanam potius formam
exuant, induantq; ferinam.
Sunt hi misericordiæ digni,
qui quidem ignorantiæ vitio
eadem sit, fatuus modo sapiens,
ut fortasse malitiæ affectus non
esset, tamen sanam salutis usurpatam
imaginem ex stolida deformant de-
siderio, et motuum amabilium dulce-
dinem insanæ desperationis fructus.
Horum hodiernum, ac desiderandam
exactissimæ horrendæ pœnitentiæ
verbis mire expressit
Isaacius in Turgio, et in homilia

adeo ponit et quibus ad inobservantiam omnium in unum redactum congeriem vedeamur iudere. Præterunt hic Tyrannicam gubernationem in anima forma, in qua sensualis appetitus et irascibilis anima economia in dirigendum ac vestra placitum deterioris partis omnia fiant ad melioris permissionem, et mira quidem applaudet cogitationi, tranquillitatis perturbatio, mira nubilum ad meneia in suis quasi satellitibus tenebris sueva opinione. Quidem tamen vitas evitare Tyrannidis iuga laborat. Par est amicitiæ humana Tyrannidem in se quando

exercentis, nec vllo pacto dissen-
tanea conuenit. Ac veluti iustus
animus regis quidam imperio
compescens primas sibi vendicat
solicitudo, ita inhaerens Iesu-
rico dominio imbecillus primas
sibi asciscit miserid. Haec
propemodum vbi cuiuslibet iniusti,
sed eius praecipue, in quo vigor
inuictitae pars ad Deum tolera,
ict si non reddat quq debet, et
impietatis vitio laborat vel Deū
esse negantis, aeli rebus humanis
prouidere dissentis, reb ad veniā
condemnandam manentibus adhuc
affirmantis. Nunc hanc triplicē
impiorum hominū formam in

decimo de legibus progonia Hara.
Qui quidem impij abrenuntiabit
in rerum ordine exemplar Dei
expers. ii. Thegeto abcantatum fe-
ceantur, iacuit, misserimus malum
collimet regulamur, ut misericor:
uant mali cū malis; et misericordes
beant perpetuis deducendi.
Sunt hi veritatis omnis expertes,
hunt densis tenebrarū inclusacrijs
circumvolati, ut caligent in tota,
et claromanatatis ut non sensu
illorum proclamantis
Dijecte nostrum iugum nostrū, et non
tamen dixerō,
Quare furuisti obaudiant, et com:
municā omnium notionē ignorij

ejus demonstrare nequeunt, illis
etiam tanto minores, quanto
et homunculo ad maximum
montem formari capaciores.
Cui mihi Platonis cum regio
Psalmodo de humana felicitate
concinit, quam non minore
cum eo ipso etiam Aristotele in-
vestigare inveniemus, hi ab Aude-
mia ad Lyceum mentis oculos con-
vertamus. Diligenius explen-
dum hoc a nobis cum Aristotele en-
titatem fortunatam bonum esse
humanum quia neque boni, neque
felicis communis est hujus pot-
estas, non boni, quia res ne-
bulissima, nec tam laudanda

enormia, quæ in humanum obse-
quia excedunt non possunt ani-
bus animalibus convenire, non
pueris, quia vel perfectissima
omnium humanarum aggregatione
constata, ab animalibus electricis
producta non potest rei imper-
fectæ omni electione destitutæ
congruere nisi præfuturæ de-
stinata ex præcisa indole generis
deducere. Convenire tabulæ
præterea divinis luminibus qui
à communi natura ad latitu-
dinem informantur, à profun-
ditate recte tramite adducit.
nobis enim instituit ut hujus
consequendæ appetitus, habemus

à natura inditas videlicet ignis
calori, qui habitat cum comparan-
tibus accendimur, non potest na-
turalis appetitus irrita cadere,
uel vanus, uerus inquit, nec
possumus habere tam insigne
nec cenaculum, nisi ipse ostenderit
discipulis expletum. Ipse ergo desiderandus, uel cognitus:
ad eum beatitudinis appetimus
a quorum forma, nec aliquid
est hoc bonum, quam ipse
humanis perficit, nec aliquid hoc
perfectus quam absolute facta
eius propria operatio, nec aliud
hac operatio perfecte fuerit, quã
rationalis operatio secundum

uirtutem dicit, et quia rationalis operatio alia practica, alia speculativa, et practica est virtus et iustitia, speculativa sapientia, ideo humana felicitas secundum Aristotelis placitum nec in habitu nec operatio secundum iustitiam, et sapientiam posita, et est quasi quidam felicitatis formae, hic alias vir quasi inchoata ad iustitiam pertinens, alia numeris omnibus absoluta, ad sapientiam relata, nam quia praecipit ad contemplationem dirigitur, ut ostendit moralis Punchquasi maximum, contemplativae, habere virtutem, sic in textu ethicorum docet Eustratius.

et in decimo Aristotelis, ideo præ-
cipuam felicitatis uim in contem-
platione uidit, et a uirtute sapi-
entiæ contemplatiuæ perfectionis
pendere. Quamobrem felicitas
apud Aristotelem definitur per-
fectus hominis habitus secundum
uirtutem perfectam, quæ est sa-
pientia contemplatiua. Et hoc
dicunt in 7. politicorum, quod
ex contemplatiuis uita dignior,
quam in primo ponunt, eundem
omnium omnium nobilissimum
esse, et imprimis potentiarum
principale, ac altissimas diuinas
formas contemplandas potissimum
sortiri; et Deo maxime, ita

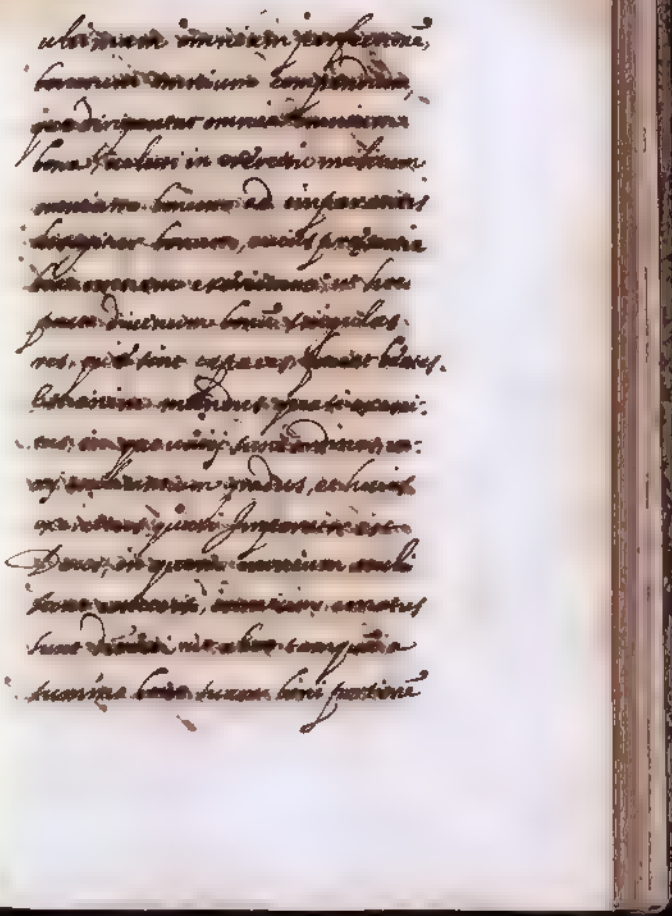

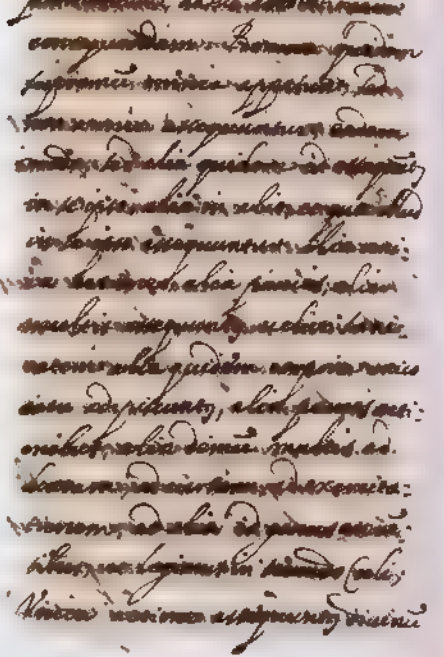

bonum, quæ non sunt substantiæ
aut habitudines, ut scientiæ, inol-
lutum intendit, paucis actionibus
absque ullo, homines perfectiores
mentis oculos ad veritatis, quæ
plenius non cognoscuntur, ad
imperfectiores, qui illum se non
intellecturos, ipsum se manibus
etiam plenius, ad hoc fatigat
contendunt. Nam qui actionem
non minuit, quam contemplativa
actum exercent, perfectionis
nisi vitia, quanto perfectiores in
studiosa disputatione, quam vel
magis vacandum, qui omnem
diversum, unum, quam
ad speculandum convertunt,

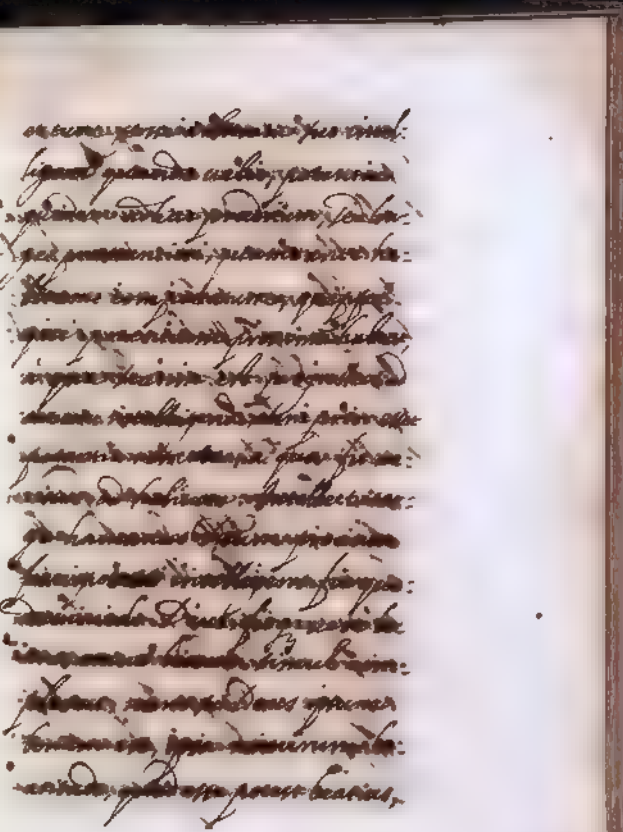

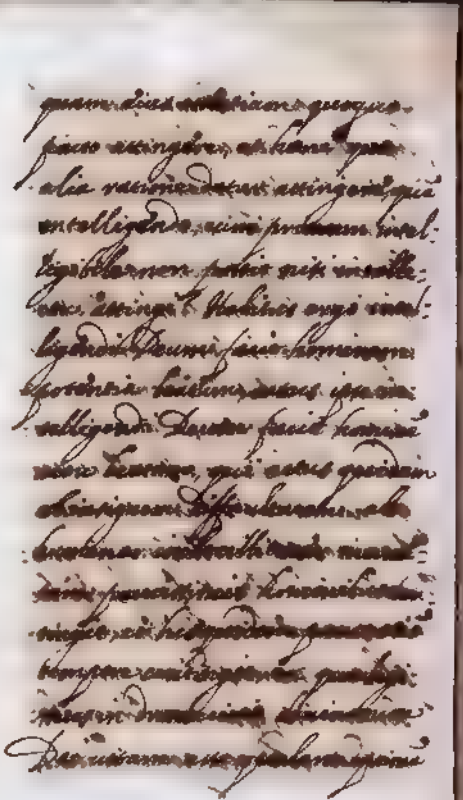

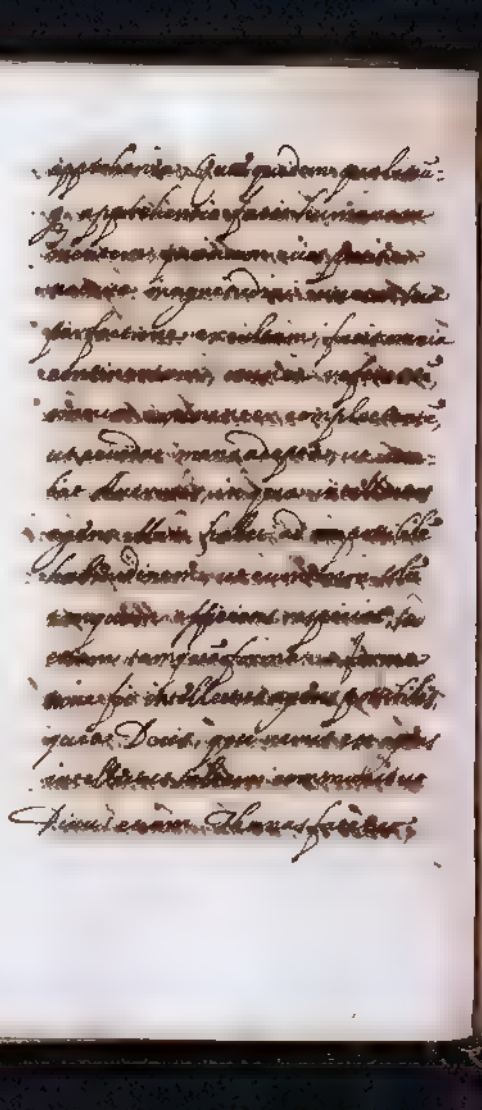

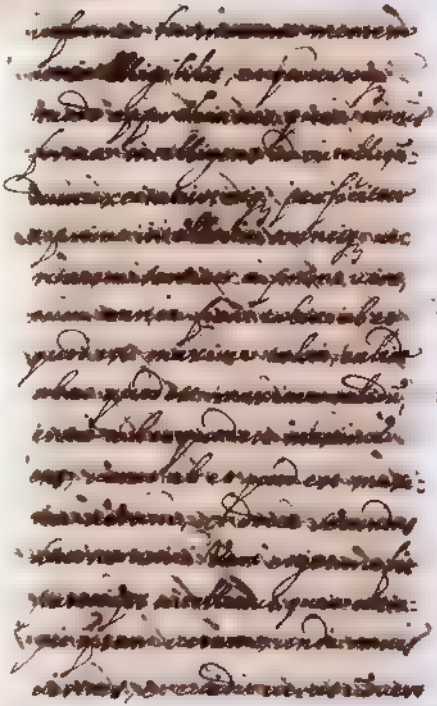

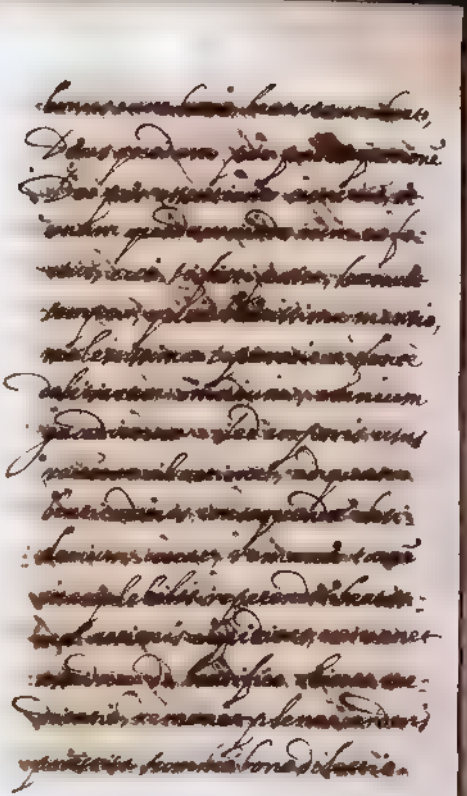

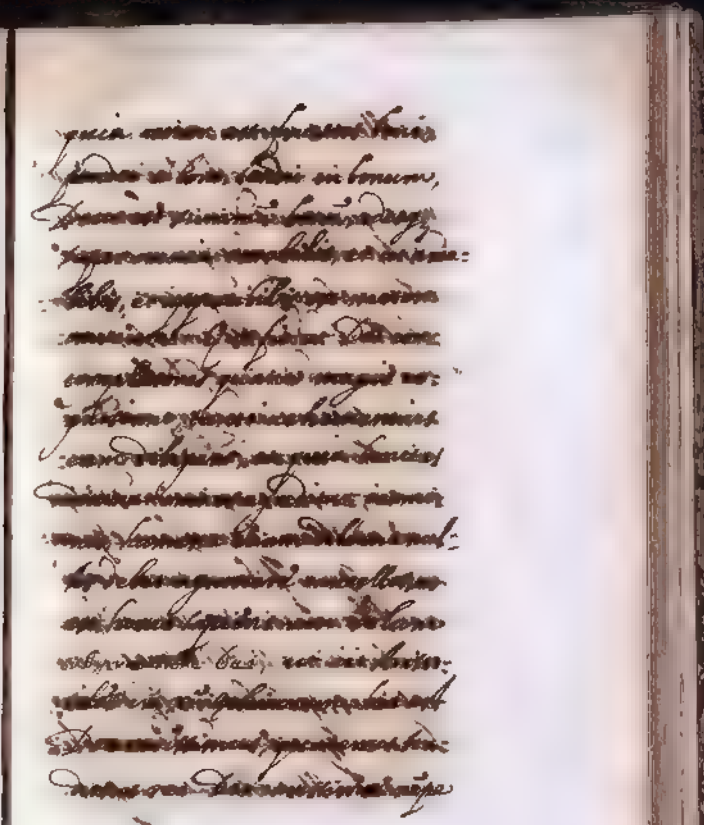

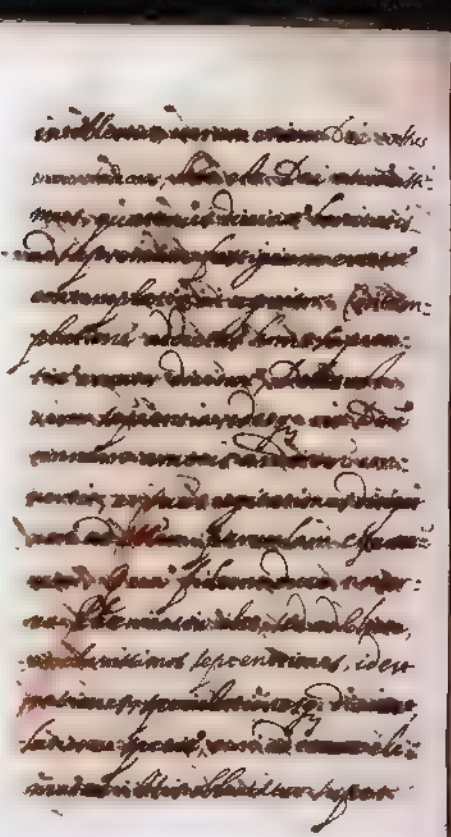

omnia, in hiis diurna uertatur co:
gitatione, uertatur nocturna;
ac tamquã uerus amans numquã
à re amata curam, studiumq;
abducit, quantum natura ipsius
imbecillitas permittit, quia
quantum huic contemplationi
demitur, tantum de consequenda
beatitudine detrahitur. Orei tu:
scepram ergo Dei gratia latinè
uoget, et modicus reuinde, et
quamquam mortalis existens
immortalia meditatur, de hoc
ocium ad diuinũ opus exhibitur
atq. illũ beatus dit, et qualibet
alia potiorẽ, operabitoremq. ui:
tam traducit, quocunq; tande.

modo corporis bona, reip. extern-
nas possidet, quoniam perfec-
pue, et maxime boni possessio ta-
lem habet naturam, ut haben-
tem non possit non beatum, ab
possessione reliqua omnia alie-
na fortune, et sua bona, sive
mala sine incertum dispositione
non tollunt, bona enim potius
augent, mala, nisi sint pria-
rie infortunia, nil fere immu-
tant, quin potius materiam
uirtutis exercende suppeditant,
et si extrema sint mala, nunq
possunt beatum efficere miserum
quippe semper sine culpa con-
stitit uerum beatitudinem depra

tanquam uir uere gradiatur,
ut docte primus, ac deinus athen.
Jta nihil mali fieri de uenire
sapienti uiro, quia quæ mala
sunt stulorum, ut non sint in
tali pectore mala, ut de hac bea-
titudine eum dejiciant a se ipso
pendentem, non a fortunæ ar-
bitrio aduentitia, et in animo
non in corporis dotibus sua bona
constituentem, de negotijs omni-
bus fortunæ, omnibus corpori
bonis in suis pendentem,
et mira quadam partium animi
concordia, mira tranquillitate
fruentem, cuius tranquillitatis
subolem, uere ipsa sapientia ipse

sapientiæ acus in rerum divi-
narum cognitione latine reddi-
tus iuxta dictum philosophi
in Physicis attendens lædere et
quietando fieri hominem la-
pientem, hoc est per quietatione
a perturbationibus infectis
affectionibus, quarum tumul-
tus unicuique pervenit animæ
œconomiam, tantæq. tenebras
effundit, ut absque sapientiæ
nullus pateat aditus. Hujusce
tranquillitatis expers ait homo
primus, in quo magna vigentia
rixarum, et apprehensus altercatio,
magna cohærentia, vel potius
magna differentia, in qua pulsa

mum cum emendatione
animantis humanam beatitu-
dinem collocantis. Dubitatio-
nis ficerit ante, quod harum
nullam fecerit in ethicis mon-
tionem, quod nullis artes in
geminatis ipsius libris de diuino
cultu fere documentorum, in
quibus potius diuinæ principatus
& rei humanæ diuisa claya
videri, apparet inficiatio, eis
exceptis dubitare non ficerit
operosam satisfactionem, si dica-
mus non fuisse quidem instar
Platonis apertam, ac disceptum
Aristotelem in profanando cultu
diuino in religione intricanda

in pietate, & pretio, commendan-
da, non omittit tamen de his pri-
mordia, ex quibus innotescit eo-
dem, et ipsum cum Platone ha-
bitat sententiam perfecti homi-
nem fieri per conuersionem ad
res diuinas, et humanarum vitam
cum quodam quasi colloquium
de perfecta in Deum, hinc q;
manare principium humanæ
beatitudinis, fundamentumq; re-
clarus est ille Ptolemij Metaphy-
sicorum locus, ubi asserit sapientiam
esse maxime liberam, omniq;
seruitutis immunem, ideoq; hu-
mano genio superiorem, scientia
esse maxime propriam Dei

amore vel ex contagio inflam-
mari debet sapiens, quod de carum
Deo se ab illo dilectum quasi fami-
liarem quendam, et cognatum
sentit, ut ex dictis abhinc aram
superius annotavimus, ut dum
redamaret, cui omnis amor, omnis
et omnibus debetur honor, ut
sapienti debeat, ut amanti cognatur.
Amoris objectum est bonum, pul-
chrum bonis etiam omnibus
insignitum, honoris objectum de
admirandum, et virtutum fulgore
corruscum. In Deo est omne
bonum et pulchrum ipse ipso bonum est
nihil, in Deo est omne admirandum:
omne, et omnium virtutum omne

fulget exemplar. Deum exyo
qui fieri potest ut non amde
non odiat pm ciuili sapiens?
udli si non fecerit, qui fuerit
sapiens? homo namq; diuina di-
uinaq; affectionis non agnosce-
ns, quia cognitionem eius humana
carnis fallacia sapiebat, cuius
ultima admiratio. Illud autem
etas incredens agnitio et dilectio,
quia ultimus naturam fortas-
sis humanam, et humanum affectum
non potest non amare, aut vola-
tas sit intellectus quasi penitus
quia, et quod sit vidicari bonum,
si illa excepit amandum. Sa-
pienti ergo contemplatiue quam

fieri potest cognosci, cognoscen-
do diligit. Alegendo etiam hanc,
quam Deo cognito, et amato
cum humana beatitudo consis-
tere cum vera libertate humana,
Nobis ipsis creemus, ut Deo
agnoscere, et amare. Hanc
humanam facultatem Expri-
mit Christus Dominus veritatis
Judicium, quando dixit homi-
nes fieri debere, ut amicis ser-
vire habeant hominis hujus
commendatam condicionem ex-
colli, et diligentia omni dili-
gant ad primum dominii, qui
teneat subjecta rebus humanis
omnes, contenti servitutem

ad diuinas, earumq; studio reti-
nentur præcipue, et illectantur.
Virtutes quidem naturales, ad rem
pertinentes ad humanas, huma-
nas autem ad diuinas, fides, spes,
hæc germinas pietas, sanctitas
religio, quæ virtus cognitionem
nobis facit junctam in omni gene-
re actionis humanæ, ut ratio mo-
ralitatem in moralibus, rationem
prudentiam in intellectualibus ad-
himanda attingit, ut homine ega-
ere iustitia faciat, exacte sapien-
tem. Charitas iustitia dat cuique
reddere quod debemus, et non
solum hominibus debemus, sed
maxime magis Deo, cui debemus

omnia, quia abeo habemus
omnia, sed eum ei reddamus:
nisi non possimus, quia possimus
autem debemus, possimus nisi
meritum ei reddere, proponimus
meritis voluntatem, quod est
maius sanctitatis, et sanctitas
praecipua est pars humanae
institutionis. Exactae sapientiae est
rerum omnium materiam habere,
et praecipue divinarum causas
primas, potissimum causam quod
Deus est, quam sapiens, intelli-
gens, amator sui est, deinde, ut
ea quae ordinandae vitae, quaeque
piae fabulandae deum gratia
accendere, ac incendere mere-

rationis recipio eum agente subauctore, ut docemus superius, ratione efficientis et movens, de cuius virtute et forma ut docet Aristoteles in 2 de anima et in libello de anima beatitudinis, lib. 3 cum agente intellectu denominamur intelligere, quia omnes separati intellectus intelligunt non secundum id esse primum, a quo pendent omnes, ut exponit eum in eo libello Averroes. ubi legimus ex doctrina Aristotelis principia per quae cognoscimus corpora animata. accidentia regi

ad tot gradus elevet, et superadderet,
ut in prima gradu sit prima ma-
teria, in secundo elementum
ignis, et sic de cæteris, in quarto
anima, forma in quinto mate-
riæ destrum in sexto, sic gradus
in prima gradu non fuerit esse nisi
unum solum, et separatum, se-
cus quæ fiunt in aliis simplicibus.
Et formæ primæ primum tria ne-
cessario exigunt, non ad esse, nem-
pe primam causam, secundam causam,
et intellectum agentem, reliqua tria,
licet non sint esse formæ, sunt ad es-
se, nempe animam, formam,
materiæ, ex quibus resultat prin-
cipij constitutivi compositi, sicut

rationem, animal rationale, animal brutum, planta, minerale, elementum, ex quibus hoc compositum generibus cognitionem habemus, cuius proprietas primas omnes transcendat ad Deum. Quum itaque aliquem hominem appello, omnia retinentur entia omnia, Deo meo omnia bene assignando, quia nullum animal infra hominem gradu, homo vero duce intellectu attingitur cum agente intellectu suus effectus, et agentem intellectum cum Deo, intellectum omnia primo principio finis ultimo: cum quo unico supremo est hominis beatitudo, sine est beatitudo

omnium tanti boni expetitum,
imo est hæreditas omnium eorum
cum boni communicatione, quia
omnia enim sunt diligentibus
Deum ad bonum universi, omnium
quidem est Deus, sed specialiter
bonum omnia potentia magis
quam propriam, tanquam
boni communi participabiles omni-
bus, et ab omnibus appetendum, quia
non sunt ejus bonitatis omnia,
sed bonum sui ipsorum, cujus par-
ticipatione bona omnia talia
existunt, unde ipsi omnes hoc
principium quærunt, et diligunt,
à quo bona sua pendere sciunt,
velut à conservante in esse publico

pro bona communi proferri
bona deprecatur Deus, et dignis
dis precibus, conformans eius
ius et pacis affectus.
Quamvis non minus lesiva, qua
cumulata explicat D. Thomas
in secunda secunde. Hoc per-
tinet in quod apud Homerum
in Iliade audivi, Jupiter il-
quidem in suis turbis constitu-
tum, et cateras omnes deum
tentes in terras ville trahere
Deos, Deasque omnes, et cetera
cunctas, a nullo usque tentas
prevalere, nec lenitas divinum
quia Deus quidem lenitas quam
uelligens, quibi cateras omnes

annulis intellectus omnes omnes intelligentes substantias omnes res naturales bono generis humanis ad id, bonitatis omnium fontem amandum, et congaudendum alliciat, cum ipse ab alijs bonorum operum nisi ratione allicit. Nam in materia illud idem vnus solus, ac hyperuius virum ex Aristotelis duodecimo Metaphis. conclusionibus, quod contingit in vna ciuitate, quibus bonum partim est in ipsis bonorum ordine, partim est in ducentium, ad quem omnes ordo pertinet, ac bonum exercitus, propriam dirigunt ad communem imperatoris bonum, ita etiam in

in universo praesertim hominem in
propria eius constitutione,
partem in universalia primi principij
naturae, et ad hoc dirigitur
illud, quia bonum divinum est
finis singularum, est terminus
universitatis, est natura omnia desi-
derij. Haec igitur omnis intentio
concurrentia, ad summum finem
omnis naturae dirigentis huius
gloriae, et exaltatio omnis studio
conquirendae. Non est bonum mi-
les, qui salutem imperatoris
non multis praemio fraudat, qui
non omnibus quae mandata, ut
eius mandatis plene obtemperet,
non est natura bona diligens

quæ divinam bonitatem non præ-
sentis propriæ, quæ voluntatem di-
vinæ omnes suas opiniones
non conformes, quod facit om-
nis natura cui non facies hu-
manæ
suas sententias non solum ici co-
gnoscendi intelligendi, a Deo
donari, sed planius, magnifq. mu-
neribus alijs cumulari, in quem
[illegible] omnes, omnia
animalia omnes naturales
facultates vivimus, movemur, regimur
in primis celebramus, sunt ho-
mines cum Dei numine, hunc
ei non sine quadam cognatione
cuncti, sunt quasi familiares

et amica, ut superius ex decimo
ethicorum animadvertimus; si
Deus ergo non fuit in nobis quidquid
quid hoc bonum, tot numeros contra-
hit, qui perfecta scientia quodam-
cum participatione imperfectior,
cur nos in Deum transeuntes,
tantum beneficium contemnimus?
Mus enim non venerantes
scientia et contemplativa nos-
tra perfectio est nostra hu-
manitas, Mane scientiam, et con-
templationem habemus à Deo
qui illuminat omnes homines
venientes huc lumine, et auferet
à nobis voluntariam ignorantiam,
ut ait Averroes in libello adversus

Melchizedech, apud quem Abrahæ
cum in officio legimus Deum
esse descriptorem bonorum spe-
ciebus, quæcumq; præterea fue-
rint, ut non sit amicus inimicus,
ex una parte, de benigne reli-
quis, sit dividat uniuersa bona
inter eos pro meritis, et optandi-
tis ignorans. Talem qui Deū
esse nouit, non est homo sapi-
ens, sed qui nouit, ei non sit to-
tum se nouit, non est homo
prudens, sed uel ignarus, uel
improbus, qui putat esse beatus!
Hæc eadem Aristoteles commen-
dat in prima de cœlo sacrificia
Deo præstitas, et in 6ᵗᵒ de rep. ait eorū

affirmat à diuinis sacrificijs
voluptatem hominibus accede-
re, & requiem quasi immunditiæ
eis manare, vera beantem tran-
quillitatem, et in 2° Rhetoricor
optimè Ens moderum formatur
decernit, quod Deum laudibus ce-
lunt, omnia cultui profequuntur.
et in tertia sectione problema-
tum affert homini inesse omnia
animalia fidem esse præstandam,
quod solus Deos veneretur, et colit
et in libello de Mundo (quicunque
non fuit auctor ipse, fuit certe
magnus peripateticus) constituit
quod in mari gubernator est,
quod in curru agitator, quod

in choro præcinit, quod in ciui-
tate lēgē, quod in exercitu dux,
hæc Deum esse in Mente, cu-
ius ut sic participes numinis eam
inde oporteat abstinere quæ ad
eius dē beatam cognitionē &c, alq;
dilectionē. Plura hinc alia quæ
Theologum hæc eadem inquirē-
tia, nec latet obiectio, quod in
scriptis non reperiuntur de ueri-
tatibus horum sanctitatem, pie-
tatem, religionē, quia partim
ea continent, ut ueritas habitu,
partim hominem comprehendūt,
nam quod diuinū cultum ma-
gnificentia, summisq; laudibus
exoluebat, uel ex ueris liquido

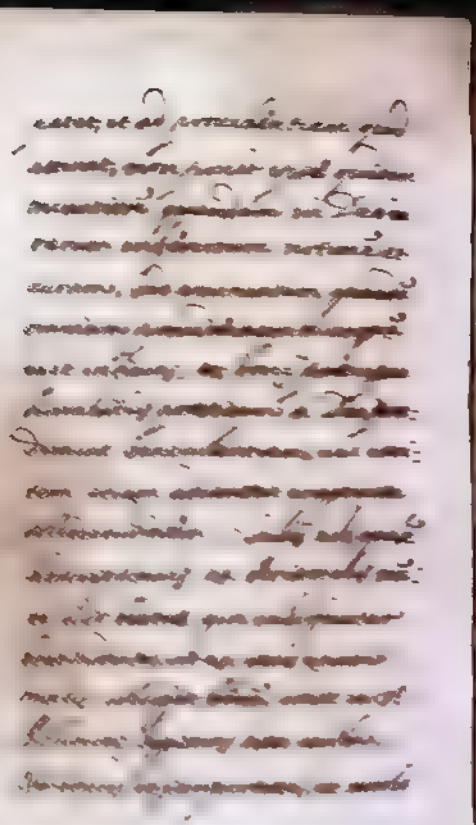

et alijs certibus amentijs hanc
uetur: quæ quidem uerba
proportionē respondent illis
Danielis de hac re dictis, et
quemadmodū hæc prophetia
sed iam uela contrahamus,
et tropales expressē orationis tra-
phemi dirigamus in portum.
Asserimus nequam prophetam
de humanæ beatitudine, et mi-
seria ita copiosam, ut illam
colligat in unione cū Deo,
hanc in recessu abeo. Hanc
prophetiæ veteres philosophor
sententias plēnē agnoscimus
consentaneas, quæ Platonis,
et Aristotelis, eorum philoso-

phiæ coryphæorum voces pro-
hibemus conformes, ut nullus
relinquatur dubitandi locus quid
nobis faciendum sit ad beatitudinis
consequendam, devitandamque mise-
riam, ad quarum prioriam pro-
pensi, à secunda genesi & natu-
ra, conformatique sumus omni-
no alieni.

Caim
Pamp
Psalm
Mss